

Meeutusid punarättiliste hüdgaegadest.

Olen kasvanud ja oma teadliku elu elanud nõukogude korra tingimustes, kui välja arvata esimene ja viimaneol kümne eluaastat, mis kuuluvad Eesti Vabariigi aega.

Mul oli lapsepõlves väga tore klassiõpetaja ja summa isiklik vanempionerijuhid, kes sütitas haardavate ettevõtmistega lastes enesalgatust, teotahet ja oskust enesega hakkama saada. Tänuks on meile temaga koos käidud matkarajad, väljaarvad sein- ja väin-lesed, korraldatud lõkke- ja istegiõuesõhtud. Tema süstiski minu- se ja minu vanematuse mõtte, et teadmusest peab pedagoog saama.

Enne-aja aigaastail polnud pioneer olla üldse lihtne. Kodust ei lubatud paigutada pioneeriks astuda. Lapsed ei mõistnud, miks osa noisse teistel raskemate raskust tirisid, kiblastes sünnasid, miks üritasid rikkusid. Meie teadsime, et pioneeriks said paremad õhuvad, hakkajamad ja korralikud lapsed.

Õjalugu oli tõe ust loomus ja jäi veel paljudes aastakümnetes noorte inimeste us luku. Tänuks saime alles siis, kui elusid annu maha kandud ja ühiskonda rahulikult sisse elatud.

-Möödanud tagasi ei saa ja olud olematus teha samuti mitte. Oline selle ajaste lapsed, noored, täiskasvanud... kandes siis raskem- te, ametnikukontrolli või mülliteavormi, talitades rajalaenuks, parand- lades laste vohikuid, karates autoroski või justis klassifitseeritud. Ametid kõik au sees. Olin õnnelik, et sain pedagoogiliseid noolisi alg- klassiõpetaja kutsuga koos ka vanempionerijuhid kvalifikatsioon, mis mulle paljudes aastates leiba andis.

Ei näinud ma lapsena pioneerisolemises kurja ega kasvatamud seda ka õpilastes. Shiru jaoks ei olud pioneeritöö poliitika. Juhitsin 10-15. aastaste laste organisatsiooni küll ühiskonnale vastavate põ- himõtete järgi, kuid pidasin õpetamise kõrval oluliseks rule kodu- ja korrakarmastuse sisendamist ning vabaks ajaks meelepärase tege- ruse hakkumist. Püüdis arendada lastes omaalgatust ja jul- gust ennast väljendada ning avastada ja rakendada olemasole- vaid võimeid.

Lihtna aeg - üks ilusamaid mu elus.

2
Küllap sellepärast, et süa jäid parima nooruse aastad. Süid
ka sellepärast, et süa sai ise paljus koos kolleegide ja lastega selgu-
sele jõutud, palju õpitud ja arenetud. Koos sai otsitud ja leitud
inimeseks olemise kaskel künsti. Tähtis oli rõõmus ja jahtar elu-
hoiaks. Üldjuhul see õnnestuski, sest mis kõrgemalt poolest keeruli-
selt ja ülipatsetiliselt ette antud, sai üsna lihtsaks ja lapsemeelseks
kohandatud ning kor lastlikult ära tehtud. Avaruste jaoks üteti-
tele õiget silti külge panema õppisid küll alles aastate jooksul. Ennast
ja oma tööd ülistama kolnud mind õpetatud. Leda ei peetud etiliseks-
ki, nagu nüüd kenari kombeks on. Vähes haremaks tunnustatud ma-
levate pionerijuhtide oskust raporditese kõrgu tegevus ülistavalt
natriestlikesse sõnadesse vormida ning auarudeid uhkelt vormis-
kada, sain lõpuks ka ise sellega hakkama. Jüa tuli kor tunnustusi.

Alustasin Lehtna 1959. aastal ja jäin sija seitsemes aastaks.

Lehtna on annuustest aegardest õnuud edumeelse suunõtlusega
asundus. Sel ajal töötasid sün sookoois, kolhoosis ja parteikoolis ka-
rituol hakkajad inimesed, kes võtsid ülihariduskooli rahvast küi
väikesi sõnu. She oliin üsna osa Lehtna rahvast, küid ka omaette
tsitadell Halbu külas. Pran tagantjärele tänuilise olema paljudle
õnnestele ja ayaoludele, et minu tööd saatis edu.

Kahjuks on mähiblaegas üle neljakiemneaastaste sündmuste suh-
tes üsna lagedaks muutunud, õneti on seal tallitunuel juhtimeid,
uis tõenäoliselt kustuvad alles koos minuga.

She ei pidanud Lehtnasse tulles alustama tühjait kohalt. Minu
elkäijad Leili Lennebaum ja Hilma Kaljala olid parameenud lastele har-
navaid üritusi, minuga tuldi kohe kurasu. Õriti kindlanaer tundein end,
küi koolidirektoriks tuli Aino Luuste, kes sama kindlakäelise, nagu
ta kooli juhtis, andis ka minule nõu ja abi. Ei olnud õpetajat, kes po-
leks oma klassi pionerühma vöi ortsoobilaste täheks ürituste es-
otsas olnud. Oupoolnimetatud õpetajatele lisaks meenutar tänu-
tundega Sheeli Soomet, Oie Laboneni, Aaie Ennat, Ingrid Jäätsi,
kadunud Linda Lembineni ja Karl Praaklit. Lõi hullumeelse va-
hel mõni algatus ka ei tundunud, koos saime kõigeaga hakkama.
She oliin väga üksimeelne ja sõbralik pere. Naarsime isekeskis
ühiskonnaelu naruesi, tundsime rõõmu oma tööst ja õpilas-

3
teid ning abistasime lastevanemaid kasvatusprobleemide lahenda-
misel.

Ma ei kartnud siis ega arva ka praegu, et inimesed oleksid meia-
nuud, kui me terve pionerimalevaga Lehtna suures saalis valgetes
plüüsidest, tumedates selikutes-pükstes ja verevates kaelarättides
üles rüüstusime, fanfaarihelide ja trummihõkina saatel malevali-
pu saali tööine, saluüriisime, raportüriisime, narsisime. See oli
õpitud, pidulik, ülev, väljendav kord ja korrektus.

Hiiskahes organisatsioon või rühmituse tunnuseks on alati ka süm-
boolika ja atribuutika. Pioneeritrummi õpetas lastele ise, lauluvõru
õpetati iderajoonilist Kaplas. Jaheljal sain seda ka ise kihvada, sest
olin tinnud lauluvõruksime helilooja Harry Lõrvitsa juures.

See oli üks vähekeas sümboolika juurutamise aeg. Lisaks malevalipule
võidi nisse rühmade liikud, pionerivormide lisanduseid instruktor-
märgid, mis algul olid riidest, hiljem metallist innamargused riiala-
märgid. Igakuise või valikse eestale sobiva riiala, selle nõuded täita,
eksami teha ja instruktoritunnustes koos märgiga oliot käes. Tähtni
kasti pioneriplüüsi vasaku käe varuval. Kõrka oli 21 riiala, s.h.
fanfaarist, trummar, kantsujuhht, taimevõru, kuraaja, matkaja, lõrre-
meister jne.

Instruktorimärkidest jümit hiljem võeti kasutusele pioneriaktiivi
vilenõõrid. Tänapionerijuhhtidel olid need juba varum: roheline -
lgaja pionerijuhht, punase-valge kirurg - nimetusega vanempioneer-
juhht; punane - üle kümne aasta töötanud vanempionerijuhht. Pio-
neridel tuli vilenõõri saamiseks lähida aktiivisõlid. Nooruna astme
lõhitanu sai tume- ja vanana astme helvise vilenõõri. Hiljem täien-
das süstam veel kollase ja mitmit värviot korrka punutud nõõridega. Teg-
me need ise mullineelõngast, mille pärast mõrigi sai ema käest praagada,
et tikkimislõngakarpi mitne toki jagu kaharenuot oli.

Kõik need valdusmärgid aga kinnitasid ühtekuuluvustunnet, muut-
sid töö huvitavamaks ja andsid tegevusele sära.

Kõrvalis pionerisümboolika andis palju juurde pionerivõle, mida
judevalt sai trenitud ja rühmade vahelisi võistlusi peetud. 1966. a. juu-
nis õnnestus Lehtna maleval rajooni pioneride kokkutulekisel rüüri ise-
gi III koht saada. Lühikas esiremine mitmel täiskasvanude üritusel

4

tõstis meie populaarsust. Nii tuli vahel mitte korda aastas sügispühadel esineda täies mandris ja varustuses teravilisega Lihtra suures saalis, kord isegi mingil ülerajoonilisel üritusel Raplas, olla vaheliste ajal auroalves jne.

Mineu Lihtra-perioodi alguses oli uudne astmete rakendamise pionieritöö. Iga pionier sai isikliku raamatu, kus olid nõuded III-IV klassi pionieridele (I aste), V-VI klassi pionieridele (II aste) ja VII-VIII klassi pionieridele (III aste). Pionier pidi kaks aastat jõorsul täitma vastava astme nõuded ja saama raamatusse ka sellekohased kiiritused. Üldiselt jäi see üheks eluvõõraks katsutamismänguks, mis midagi küllelegi ei andnud, kedagi ei stimuleerinud ja jäi omaette naritsemiseks.

Hoopis hoogsamalt kulges rühmadevaheline võistlus „Rühm - seitse aastaku korraldane“. Selle maalet vahis selles suunitluses töised side- ja majanditegev. Stimetasime võistluse „Selle majakateks“. Üks rühm käis raamatukogus (õpiti raamatuid parandama), teine - aiaandis tüümi hooldamas, kolmas - kanalas püsides mere korjamas, neljas - hobuse-tallis loomi harjamas. Tihti ja õpiti tööd täiskavanna juuresolekul ning juhendamisel. Võistluse lõppkokkuvõttes oli rajooni kolme parima rühma hulgas ka Lihtra kooli rühm, keda juhendas karjalane Helge Löödla (Rannamäe).

Laste tööst arvati isegi rüpalju, et ühel kevadel andis Lihtra kolhoos meie hooldada puidipõllu. Dali ja vauraga, aga sügisel saime puidid laast üles. Järgmisel suvel ei saanud põllu korralikult hooldatud, sest oliv ise loomamaal süvepuhkisel ja kolhoosipoolne juhendaja lastega kontakti ei võtnud ning sügisel oli rohu seest saar üsna raski. Selle suur tööarmastus puidipõllul lootusetult otsas.

Töökasvatus aga toimis edasi. Polnud seda tarvis kunstlikult otsida. Lapsi lubati juba suvel majanditese tööle, kooliaias oli rohimist küllaga, staadion tuli korras pidada ja koolinaja remontimisel usaldasid koolimeistrid üha sajudamine püüski laste kätte.

Et suvel tehtust ülevaadet saada, hakkas kool Hino Puuste eestvedamisel korraldama sügiseni töötisikonverentse. See oli suurpäev, mille ettevalmistamisel oli raskes rogu koolijure. Laudadele pandi välja näitus katseaiast saadustest. Inalvanõu rogu esimesi andis ülevaate pionieride suvitagemistest. Majandite esindajad rääkisid,

5
kuidas lapsi kasvatati, kooli katseajuhataja tege ülevaate aiatöödest, koolidirektor kõneles laste osast kooli remontimisel, Hõie kütnid tublimaid, jagasid tänukirju ja kingitusi.)

Üsna mitmel aastal aitasid pioneritööd elavdada ringijuhid parteikoolist. Kuna üle poolte lastest elas Lätinas, oli oluline seisustada nende õhtu poolikuid elukohti. Parteikooli juhtkond suhtus vastutulelikult meie ettepanekusse ning lapsed saad kaitsataid seadised raamatud. Lõidus kümme korda parteikooli kuulajate, kes lastega tegelaid. Shuunub, et renchasti tegehtesid tehnika-, tehnikas-, kunst-, muusika- ja muusikaõpetajad.

Üksjagu korrapäraselt tegevat tõi pionerimalevate töösse 2. okt. 1964. a. elanud linelise ülevaatus "Hõiege Iljiti tänuksel". Suure ja rõõmaga pealõppu alla mahtus õnnike nägude praktikalist tegevust. Ülevaatusel oli 7 suunitlust, milles ühel või teisel määral sai kaasa lööda. Järgnevalt ründest.

* Leppimatale kontrollitakse meeldis viti õpetajatele, sest see seadib tule alla õpetajate, korralduse kaitumise, võitluse kahedega. Rabeline igapäevaste graafikate ja punktisüsteemidega nägude meeldusid. Hüülap oli ka tulemuse, sest sellel ajal oli konkurents nägude parimad.

* Ühe kõrga väikesed olümpiamängud olid käidlikult Bernhard Rein kanda. Isegi ülevaatusel "Pionerikarja Pravela" suusavõistlused korraldada ka meie kõigi abiga suuapärast. Sport oli pioneride seas au sees.

* Lineliku töövalve suunitluse alla seadime oma töökasvatuse üritused ja kogemused.

* Laibukate turniir mahitas aine- ja tehnilised ringid.

* Kunstisõnade konkursis innustas isetegevusringide üle arvestust pidama. Selle raames toimus koolis mitmeid huvitavaid koostööd tüütud inimestega (lastekirjanikud Heino Päli ja Robert Daidlo, helilooja Alexander Blumberg, tantsuõpetaja Illo Pooni ja lauluõpetaja Digna Pooni).

* Pioneride rahumarsis innustas kirjavahetust tüütud rahvastest lastega. Seadime sine rahvaste sõpruse nurga, kuhu valmistasime vennasrahvaste küetes nukke, koostasime kogutud märke ning kirjavahetusest saadud fotosid ja piltpostkaarte.

* Hõie kõrgem ja pikemaks ajaks pakkus tegevust ülevaatusse suunitlus ajalooradadele. Pionerimalevad taotlesid massiliselt kudemahast pärit revolutsiooniliste tegelaste nimused. Ühe väikseks langus Otto Rästasele. Uurimisretked arhüüridesse, Rästase sugulaste ja võitlus-

kaaslaste kodudesse, nende meenutuste kirjapanek, kohtumisüritused
koolis - see võttis kohutult aega. Suur abi selles töös oli perekond Dütari-
tel, kes sellel ajal Rästase kodutalu uues majas elasid. Tšabarikliku pio-
nerivõimekogu otsusega 11. mail 1966 kandis Lehtna pionerimalev Otto
Rästase nime. Nüünaajalase lapsepõlvkodu asukohale paigutati hiljem
ka mälestuskivi.

Algsena olid kavasid pionerimalevaid ka mitmed matkad.
Lühikes olid tavaliselt sõbrade langemiste pühendatud mälestuskivide Raplas,
Kuusikul ja mujal lähikümbruses. Lõud lükkamine jalgsi, kord jalgratas-
tel, talvel suuskadil. Lapsi huvitas eelkõige see, et saime vabalt loobuda olla,
kuid meigi, et sihtpunktis jagati varuvaru, märke, kuuena teed ja suua.
Muid enast hõlmastat alati, et matkad olid lapsed hoopis avatunad kui
koolisüsteemid. Ei unine kombinatsioon matka Shakti sõjaväehääl. Lahku-
sime Lehtnast viieteistkümnendise suuskadil. Enimad Solmannid olid tol
aastal oma vanemklassis suusatamises rajooni parimise hulgas ning ka
rekord matka tempot hoidmas. Pidin jäädma Rapla kaudu jaama
juure minivale bussile. Silmasin tüdrukutega kivi lõhki, kui juure, kes
enamuse koolivõimekogu tantsus sõnuid ja muidu üsna fusnata suu-
värgiga oli, kivi puast järis me seljatanu tühises ning südant lõhestavalt
ahastas: "Õpetaja, Rapla juba paistab, kas me tõesti suame bussist mahe
jääma!" See innustas rohkem kui kardetud hüüatus: "Tõmba oma ja-
kud kõhu alt välja!" Muidugi jõudsin bussile ja sellega juure. Seal jäi
(?) suuskadile ja Shaktise. Luim supi ja muud kõrgutised andsid
tubli dopingu energiat, et otsused üle Keava mägede roju jõuda.

Muidele jäävad olid igasugused pionerimaleva aktiivlaagrid vahet-
ult peale kooliaasta lõppe. Osalesid nendes malevavõimekogu ja rühmanõu-
regide liikmed ning need aktiivkoolis õppejao, kes polnud veel valitud
aktiivi hulka. Glasime telkides, keetsime süüa lõksel või ise etitatud vä-
liplüüdil. Hordasime talvel õpitud pioneritarkusi (morse, tumärgid,
semafon, väp- ja vilesignaalkid, signaallipud, fanfaarisignaalkid jne).
Dümasel laagripäeval olid eksamid, mida käisid vastu võtmas kom-
someli rajoonikomitee töötajad. Aktiivlaagri romantilisem pool oli
õõpär valvatar laagrilõke, lipuhüskamise ja -langutamise tseremo-
nia ning õised luuremärgud.

Unustamatuks jääb 5-päevane malevalaager Lehtna männitukas.

Juba esimesel ööl ründasid meie telke kuskilt lahtipääsenuid lühmad. Olin teisel ööl planeerinud luuremängu, millest lapsed midagi ei tead-
 nud. Lükkasin selle mõttes kolmandale ööle, kuna esimene jäi ründajate
 tõttu napiks. Ahaasime siis teisel ööl õndsat und, kui fanfaarid tulid ründ
 äratasid. Häiresignaalid see tõrjutamine polnud, aga ehmatusega tunel-
 sin, et midagi hullu on juhtunud. Oligi: fanfaari ja lökkevalvurid
 ei kuskil, laagrilipp, mis õhtul langetatud, oli ära rüüdnud, löke val-
 valt hingitsemas. Lõhe rüüja järel juude kühes, kuurisüntel, pargis, käis
 korralduselt morss või muus salakirja vormis, juhendasid neid kuulnud
 asjadeni ja lõpuks kinniseotud lökkevalvurini. Päeviti hästi ettevalmis-
 tatud luuremäng. Selle teostajad jäid saiaadusse uue kooliühisteni, mil ot-
 sisin isegi oma kolleegide, rahvamaja tantsurühmade ja noorusastaja-
 tu seast „süüdlasid“, et täna on romantilise illootuse ja elamise eest.

Ma polnud kunagi keelanud pionerühitustel osaleda ka mittepiironidel.
 Nad käivad meiega matkamas, õppivad pioneritarkuse ja loel meiljagi kaasa.
 Just niid ma saangi siis tänada. Peeter ja Jüri Solnan olid rohkem meeningend
 veile usaldatavaid lökkevalvuriga ja mängu teoks teinud. See klass oli üldse
 üks meeldejäätavamaid, seit olid vaheljal ka nende klassijuhataja. On re-
 mindri juba keevikud jõudnud maad-ised, mõned vanavanemadki, aga
 klassikokkutulekutel leian neis endiselt pionerilõketest saadud säde-
 med ja noorusvõimete vilistamist.

Üks ere noorusmälestus on mal 1962. a. oktoobrist. Pioneriorganisatsioon
 40. sünnipäeval 19. mail lõpetanud kaks aastat kestnud saal-kehla-
 male III koha. Halvannõukogu esimees Sirje Laarmäe sai tuusena üheks
 vahituks üleliidulisse pionerilaagrisse „Arter“ ja mina Tiimmi preemia-
 keisi, mis ühitati sellega, et 45 Eesti last tuli sealt tagasi tuua. See oli
 minu esimene raugem ja samas ka vapustav reis. „Arter“ oli iseenesest da-
 muis. Sellel, kuidas erinevatest riikidest ja erinevatest lapsed õppised ja
 elusid koos distsiplineeritud, samas suures sõprusel ja rõõmatis romanti-
 kas, oli maailmapoliitikaga vähe pistmist. Seal oli pioneritöö ja -ko-
 martika tipu, ^{juustamised} ~~õnnetused~~ elamused kohtumistelt eri maade lastega.

Omaajastest malvanõukogu esimestest meenivad veel Ivananne Leis ja
 võrratu Piie Iling, kellega sai aju arutada nagu täiskavamega. Piie
 ütles alati välja oma arvamuse ja oskas sütitada kaaslasti tegema kõike,
 mis koos planeeritud. ~~meie arhiivides. Lastiaid signaale ja võltsu-~~

9
Nüüd on vaid killukesed jäänud seitsemest aastast, mis aja jooksul vähe-
hetkedeks on pisenenud. See oli õnnelik aeg lastele ja õpetajatele. See olime
lastega lähedased ega värisenud oma presideeri pärast. Tarkastikure luugu-
pidamine sünnitas usalduse, mida kurjasti ei kasutatud.

Nüüd on maailm hoopis türe, salakavalam ja kurjem, inimesed pide-
valt heitlivas poliitikas kalastunud ja muutunud ükskõiksemaks. Usaldu-
selt pole jättugi. Inimene vahel kahjutundega nendele kaasaja kuldkõrle-
jale, kes tõgavad pioneri- ja komsonoliaga ning kahtlev, et nad ei tea,
millest räägivad. Kõike ei saa kaardida punasena. Muidegi oli sot-
sialism meie jaoks vale kord, kuigi ei igatse sellist kätt tagasi. Ometi oli
sel ajal palju enimlikkust, hoolivust ja võimalusi noori suunata.

Nii nagu tomes meie riigis lõhuti ka karvatussees paljud alustalaad,
hävitati kindad traditsioonid. Uute roomide võinuks arvutada, et enre,
kui uue kivi ehitad ja vanasse sülitad, on ka juur vaja. Kõikjal
oli vanaski palju head, millest õppida või oma võtta. Elus ei ole ainult
kaks värvi - must ja valge. Tähtsal on hulga ilusaid toone, mis tuleb
enre jaoks üles leida.

Olen nüüd skautluselt palju sügenud, kaasaja skautidega vestelnud.
Kõik on ilus ja õige. Pole tähtis, kes kellelt midagi sümbolikas või luugu-
ritarkest oma võttis, peamine, et noored tegutsesid. Kahju vaid,
et tänapäeval on noorte jaoks sadu ahvatlusi ja skauti näpuotsutäis.
Enamus noori on organiseeritud tegevusse kasendamata.

Kui me luugu sai vanaduses nostalgilise mälestuste hietamine,
süs seda ta ka kindlasti on. Aga need on ilusad mälestused. Ma ei
kahtse midagi süs tehtust ega hilisemastki ajast, kus sai lastega te-
geldud ikka selleks, et neil oleks huvitav, et nad saaksid end teistada,
et neil saaksid tublid ning ausad töö- ja peivimehed.

Tein luugu pidava kumarduse oma endiste kolleegide, õpilaste
ja lastevanemate ning kõigi kehtnalaste es, kes aitavad muuta
meeldivaks selle killukese mine elust.

Jüve Lalgüla

keeli vanempioneri juht aastatel 1959 - 1966,

praegune pensionär